

Zbiór został zredagowany bardzo starannie. W tekście zaznaczono oryginalną paginację z pierwodruków oraz dołączono nowszą bibliografię. Pośród rozlicznych pozycji dotyczących etyki nowotestamentalnej recenzowany zbiór zajmuje bardzo ważne miejsce.

Kraków

KS. JERZY CHMIEL

GÜNTER LANGE, *Kunst zur Bibel*. 32 Bildinterpretationen. Unter Mitarbeit von R. Hoppe-Sailer und H.-D. Schütz, Kösel-Verlag, München 1988, ss. 271, 32 ilustr. kol. i liczne ryciny.

Günter Lange (ur. 1932), profesor pedagogiki religijnej i katechetyki w wydziale teologicznym Ruhr-Universität w Bochum, redaktor naczelny czasopisma „Katechetischen Blätter”, przy pomocy dwóch współpracowników wydał komentarz interpretacyjny (co w terminologii niemieckiej nosi nazwę *Bildinterpretation*) do 32 kolorowych ilustracji z Biblii zatwierdzonej w 1979 r. przez niemiecką Konferencję Episkopatu do użytku szkolnego. Są to reprodukcje wybranych obrazów od sztuki katakumbowej po współczesną. Porządek reprodukcji został wyznaczony kluczem tematycznym historii zbawienia od dzieła stworzenia po Apokalipsę. Komentarze są rodzajem esejów: poruszają aspekt historyczny dzieła, jego powstanie, strukturę wizualną i ideową. Z ikonografią łączy się interpretacja tekstu biblijnego: jest to rodzaj historii oddziaływania (*Wirkungsgeschichte*) — sztuka staje się niejako zwierciadłem, w którym możemy zobaczyć tekst, a także przejrzeć się w nim sami. Następują dalej uwagi natury katechetycznej: wykład prawdy wiary w oparciu o stronę ikonograficzną reprodukcji, a w końcu medytacja nad samą prawdą. Komentarz-esej kończy krótka bibliografia przedmiotu. Całość jest pomyślana nowatorsko, kolorowe reprodukcje są wyśmienite. Książka ma wysoki walor dydaktyczny: uczy patrzeć na dzieło sztuki i umiejętności jego recepcji, a z drugiej strony przekazuje „naocznie” prawdy wiary. Współczesny gatunek „Biblia pauperum” — jakby bardzo się chciało, żeby był w języku polskim.

Kraków

KS. JERZY CHMIEL

KS. JÓZEF KULISZ SJ, *Jezus w świetle historii*, Warszawa 1989, Akademia Teologii Katolickiej, s. 68.

Historię poszukiwań Jezusa historycznego prześledził i zaprezentował nam ks. J. Kulisz SJ w publikacji *Jezus w świetle historii*. Pierwsza część sygnalizowanej publikacji omawia zagadnienie indywidualnych interpretacji Ewangelii, które doprowadziły do wytworzenia się postawy racjonalnej w podejściu do Biblii, a w konsekwencji do zakwestionowania jej historyczności i historyczności Jezusa.

W części drugiej otrzymaliśmy od ks. J. Kulisza obraz Jezusa w aspekcie „wydarzenia społecznego”. W ukazaniu historyczności Jezusa autor odwołał się do starej metody badania historii, opracowanej przez H. Lacordaire’a, według którego historia to „dzieje ludzkiej aktywności, tworzące swoistą całość przyczynową powiązanych elementów” (s. 31), które odczytuje się ze spisanych dokumentów. Zapis, aby miał walor historyczny (1) musi być dokumentem publicznym potwierdzonym przez współczesność, w której powstał, (2) spisane wydarzenia muszą być publiczne i (3) spisane wydarzenia muszą być elementem historii powszechnej. W tym ujęciu do historii przynależą i tworzy ją.

Zaprezentowane tu opracowanie ks. J. Kulisza *Jezus w świetle historii* stanowi cenny wkład we właściwe ustawienie ważnego problemu teologicznego: Jezus historii — Chrystus wiary. Jego niewątpliwą zaletą jest ukazanie Jezusa jako wydarzenia o szerokim podłożu społecznym, co jest ważnym dopowiedzeniem do argumentu za Jego historycznością. W takim ujęciu zagadnienia nowego znaczenia nabierają m.in. pozachrześcijańskie

świadcstwa o Jezusie Chrystusie i chrześcijaństwie, przestają być tylko argumentami apologetycznymi. Całość opracowania charakteryzuje się syntetycznością, przejrzystością i sumiennością, które zachęcają do jego lektury.

Gorlice

KS. JANUSZ KRÓLIKOWSKI

A. FAVALE, *Il ministero presbiterale*. Aspetti dottrinali, pastorali, spirituali, Roma 1989, Libreria Ateneo Salesiano, ss. 375.

Ks. A. Favale, znany wykładowca duchowości w Pontificia Università Salesiana w Rzymie, wychowawca wielu pokoleń kapłanów, jest autorem dwóch książek o podobnym tytule. Pierwsza z nich: *Spiritualità presbiterale (Duchowość kapłana)* ukazała się w Rzymie w r. 1985. Obecnie omawiana pozycja: *Il ministero presbiterale (Kapłaństwo albo Posługa kapłańska)*, poszerzona została o aspekty doktrynalne i pastoralne. Można powiedzieć, że jest to doskonalszy owoc poprzednich, teologicznych dócekań Autora, który jest szczerze przejęty troską o poważne traktowanie kapłaństwa, zarówno ze strony tych, co je przyjmują, jak i tych wszystkich, którzy na co dzień z kapłańskiej posługi korzystają.

Pozycja ta została podzielona na trzy zasadnicze części, a każda z nich na poszczególne rozdziały i punkty. Pierwsza część książki zatytułowana: *Kim jest kapłan?* — zajmuje się aspektami doktrynalnymi kapłaństwa. W kolejnych rozdziałach, Autor studiuje naturę i rozwój ministerialnego kapłaństwa, w jego potrójnym wymiarze: chrystologicznym, pneumatologiczno-eklezyjalnym i eschatologicznym. W swym studium autor chce uchwycić także specyfikę teologicznej tożsamości kapłana w relacji do kapłaństwa powszechnego. Omawiając te sprawy, Autor nie ucieka od tematów trudniejszych jak: dialog ekumeniczny na temat kapłaństwa czy kontrowersyjny temat kapłaństwa kobiet. Druga część książki o retorycznym pytaniu: *Do czego potrzebny jest kapłan?* — omawia aspekty duszpasterskie łączące się z kapłaństwem. Podkreśla się tu posługę duszpasterską kapłana, a szczególnie jego posługę Słowa Bożego oraz działalność związaną z uświęceniem człowieka poprzez sakramenty święte. Kapłan to przewodnik i nauczyciel Ludu Bożego. W trzeciej części, zatytułowanej: *Jak powinien kapłan żyć?* — ks. Favale akcentuje niektóre aspekty życia duchowego kapłanów. Podaje tu fundamenty, na których opiera się życie duchowe kapłana, elementy konsekracji, misji i wielorakiej posługi. Bardzo interesujące jest tu studium na temat wpływu duszpasterskiej posługi kapłana na jego uświęcenie i odwrotnie, jego świętości na całą apostołską pracę. Ważną część stanowi w tym rozdziale życie ascetyczne kapłana.

Oceniając książkę ks. Favale trzeba stwierdzić, że jest ona jedną z lepszych pozycji na temat kapłaństwa ministerialnego, jakie ukazały się w ostatnim czasie. Może ona bardzo dobrze usłużyć swoim materiałem w formacji kandydatów do kapłaństwa, stać się swego rodzaju duchowym podręcznikiem dla kapłanów i źródłem wiedzy na temat kapłaństwa dla wszystkich.

Łomianki

KS. ADAM DURAK SDB

B. BARTKOWSKI, *Polskie śpiewy religijne w żywej tradycji. Style i formy*, Polskie Wyd. Muzyczne, Kraków 1987, ss. 280; 317 przykł. muz.

Z zadowoleniem trzeba stwierdzić, że pojawiają się coraz częściej prace dotyczące przeszłości polskiej kultury religijnej. Do tych prac należy rozprawa ks. Bolesława Bartkowskiego z KUL, której napisanie poprzedziło ponad 10 lat trwająca dokumentaryzacja polskich śpiewów religijnych, przeprowadzona w Instytucie Muzykologii Kościelnej KUL. W pracach tych ks. Bartkowski bierze walny udział. Omawiana rozprawa